

ΘΕΜΑ 9^ο
(ΞΕΝΟΦΩΝ, Απομνημονεύματα IV, ii, 19-21)

Στον διάλογο που ακολουθεί συνομιλούν ο Σωκράτης με τον Ευθύδημο:

ΣΩΚ.: τῶν δὲ δὴ τοὺς φίλους ἐξαπατώντων ἐπὶ βλάβῃ, ἵνα μὴδὲ τοῦτο παραλίπωμεν ἄσκεπτον, πότερος ἀδικώτερός ἐστιν, ὁ ἐκῶν ἢ ὁ ἄκων;

ΕΥΘ.: Ἄλλ', ὦ Σώκρατες, οὐκέτι μὲν ἔγωγε πιστεύω οἷς ἀποκρίνομαι· καὶ γὰρ τὰ πρόσθεν πάντα νῦν ἄλλως ἔχειν δοκεῖ μοι, ἢ ὡς ἐγὼ τότε ᾤμην· ὅμως δὲ εἰρήσθω μοι ἀδικώτερον

5 εἶναι τὸν ἐκόντα ψευδόμενον τοῦ ἄκοντος.

ΣΩΚ.: Δοκεῖ δέ σοι μάθησις καὶ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου εἶναι ὥσπερ τῶν γραμμάτων;

ΕΥΘ.: Ἔμοιγε.

ΣΩΚ.: Πότερον δὲ γραμματικώτερον κρίνεις, ὃς ἂν ἐκῶν μὴ ὀρθῶς γράφῃ καὶ ἀναγιγνώσκῃ ἢ ὃς ἂν ἄκων;

10 ΕΥΘ.: Ὅς ἂν ἐκῶν, ἔγωγε· δύναίτο γὰρ ἂν, ὅποτε βούλοίτο, καὶ ὀρθῶς αὐτὰ ποιεῖν.

ΣΩΚ.: Οὐκοῦν ὁ μὲν ἐκῶν μὴ ὀρθῶς γράφων γραμματικὸς ἂν εἴη, ὁ δὲ ἄκων ἀγράμματος;

ΕΥΘ.: Πῶς γὰρ οὐ;

ΣΩΚ.: Τὰ δίκαια δὲ πότερον ὁ ἐκῶν ψευδόμενος καὶ ἐξαπατῶν οἶδεν ἢ ὁ ἄκων;

ΕΥΘ.: Δῆλον ὅτι ὁ ἐκῶν.

15 ΣΩΚ.: Οὐκοῦν γραμματικώτερον μὲν τὸν ἐπιστάμενον γράμματα τοῦ μὴ ἐπισταμένου φῆς εἶναι;

ΕΥΘ.: Ναί.

ΣΩΚ.: Δικαιότερον δὲ τὸν ἐπιστάμενον τὰ δίκαια τοῦ μὴ ἐπισταμένου;

ΕΥΘ.: Φαίνομαι· δοκῶ δέ μοι καὶ ταῦτα οὐκ οἶδ' ὅπως λέγειν.

ΣΧΟΛΙΑ

- 1 **τῶν...ἐξαπατώντων:** ἐναρθρη μτχ. ως ουσιαστικό, συντάσσεται με το 'πότερος' ως γενική διαιρετική. Η ενδιαμέση αιτιατική 'τοὺς φίλους' είναι αντικείμενο στην μτχ. **ἐπὶ βλάβῃ:** εμπρόθετο του σκοπού.
- 2 **ἄσκεπτον:** συμπερασματικό κατηγορούμενο (ὥστε ἄσκεπτον εἶναι). **πότερος:** υποκείμενο στο 'ἐστιν' με το 'ἀδικώτερον' κατηγορούμενο. **ὁ ἐκῶν ἢ ὁ ἄκων:** επεξηγήσεις.
- 3 **οἷς ἀποκρίνομαι:** συντάσσεται με το ρ. 'πιστεύω', και ολόκληρη η αναφορική επιθετική αυτή πρόταση λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρ. 'πιστεύω'. Ὅμως στο αναφορικό 'οἷς' υπάρχει ἔλξη του αναφορικού, καθώς το αντικείμενο του ρ. 'ἀποκρίνομαι' ενώ θα ἔπρεπε να ήταν σε αιτιατική, είναι σε δοτική. Η αποκατάσταση της ἔλξης: 'πιστεύω <τούτοις, ἅ> ἀποκρίνομαι'. **τὰ πρόσθεν:** το άρθρο έχει την δύναμη να ουσιαστικοποιεί όλα τα μέρη του λόγου, όπως εδώ. Η ονομαστική 'τὰ πρόσθεν' είναι υποκείμενο στο

- ‘δοκεῖ’ με αττική σύνταξη. Το ρ. ‘δοκεῖ μοι’ αν συνταχθεί με ονομαστική πτώση, όπως εδώ, γίνεται προσωπικό, και σημαίνει ‘κάτι / κάποιος φαίνεται σε εμένα’.
- 4 **πάντα:** κατηγορηματικός προσδιορισμός. **ἄλλως ἔχειν:** το επίρρημα ‘ἄλλος’ σημαίνει ‘διαφορετικά’, όπως και το επίθετο ‘ἄλλος, -η, -ον’ δεν σημαίνει ‘διαφορετικός, -ή, -ό’. Αυτό που εννοούμε εμείς στα ν.ε. ως ‘ἄλλος, -η, -ο’ στην ελληνική εκφέρεται με το επίθετο ‘ἕτερος, -α, -ον’. Το απαρέμφατο ‘ἔχειν’ είναι ειδικό, αντικείμενο στο ρ. ‘δοκεῖ’. **ἢ ὡς...ῥῆμα:** ειδική πρόταση που λειτουργεί ως β’ ὀρος συγκρίσεως από το ‘ἄλλως’, και είναι παράλληλη με το απαρέμφατο ‘ἔχειν’, είναι δηλ. κι αυτή αντικείμενο στο ‘δοκεῖ’. **εἰρήσθω μοι:** προστακτική παρακειμένου παθητικής φωνής με την δοτική ως ποιητικό αίτιο με υποκείμενο το απαρέμφατο ‘εἶναι’. **ἀδικώτερον:** κατηγορούμενο στο ‘εἶναι’.
- 5 **τὸν...ψευδόμενον:** ἐναρθρη μτχ. ως υποκείμενο στο ‘εἶναι’. **ἐκόντα:** επιρρηματικό κατηγορούμενο του τρόπου. **τοῦ ἄκοντος:** γενική ως β’ ὀρος συγκρίσεως στο ‘ἀδικώτερον’, γενική συγκριτική.
- 6 **Δοκεῖ:** επίσης σε προσωπική σύνταξη, καθώς υποκείμενά της είναι οι ονομαστικές ‘μάθησις, ἐπιστήμη’. **τοῦ δικαίου:** συντάσσεται με τις ονομαστικές ‘μάθησις, ἐπιστήμη’ ως αντικειμενική. **εἶναι:** αντικείμενο στο ‘δοκεῖ’. **ὥσπερ τῶν γραμμάτων:** αναφορική παραβολική πρόταση με εννοούμενο ρ. το ‘μάθησις καὶ ἐπιστήμη ἐστί’. **τῶν γραμμάτων:** γενική αντικειμενική στις εννοούμενες ονομαστικές ‘μάθησις καὶ ἐπιστήμη’.
- 7 **Ἔμοιγε:** είναι η απάντηση στην ερώτηση ‘δοκεῖ σοι’, δηλ. ‘Ναί, ἔμοιγε δοκεῖ’.
- 8 **Πότερον:** αντικείμενο στο ρ. ‘κρίνεις’. **γραμματικώτερον:** κατηγορούμενο. **ὅς ἂν...γράφῃ καὶ ἀναγιγνώσκῃ:** δύο αναφορικές, υποθετικές προτάσεις με υποτακτική, των οποίων η υπόθεση δηλώνει την αόριστη επανάληψη στο παρόν – μέλλον. Ως απόδοση θεωρείται το ‘κρίνεις’. Και οι δυο αυτές προτάσεις επίσης λειτουργούν και ως επεξηγήσεις στο ‘πότερον’. **ἐκὼν:** επιρρ. κατηγορούμενο του τρόπου.
- 9 **ὅς ἂν ἄκων:** ἴδια με την προηγούμενη.
- 10 **Ὅς ἂν ἐκὼν:** κύρια πρόταση εισαγόμενη με αναφορικό, το οποίο όμως επειδή δεν υπάρχει άλλη κύρια πρόταση, μετατρέπεται σε δεικτικό. Ως ρ. εννοείται το ‘ἂν γράφῃ καὶ ἀναγιγνώσκῃ’ από την προηγούμενη πρόταση. **δύναίτο γὰρ ἂν:** κύρια πρόταση με δυνητική ευκτική για να εκφράσει το δυνατόν στο παρόν – μέλλον. **ὅποτε βούλοίτο:** χρονική – υποθετική πρόταση με ευκτική. Ως υποθετικός λόγος εκφράζει την απλή σκέψη, με απόδοση την δυνητική ευκτική ‘δύναίτο ἂν’. **ποιεῖν:** αντικείμενο στο ‘δύναίτο ἂν’.
- 11 **Οὐκοῦν:** προσέχετε την διαφορά μεταξύ ‘οὔκου = ἄρα λοιπὸν ὄχι/δεν...’ και ‘οὔκοῦ = ἄρα λοιπὸν ναί...’. **ὁ...γράφων:** ἐναρθρη μτχ. ως υποκείμενο στο ρ. ‘ἂν εἴῃ’. **γραμματικός:** κατηγορούμενο.
- 12 **Πῶς γὰρ οὐ;** ‘Πῶς ὄχι;’ ἄρα δηλ. ‘Ναί!’
- 13 **Τὰ δίκαια:** αντικείμενο στο ρ. ‘οἶδεν’. **πότερον:** προσέξτε την διαφορά ανάμεσα στο ‘πότερον, 8’ και στο συγκεκριμένο, διότι δεν είναι ἴδια. Το ‘πότερον, 8’ είναι αιτιατική αρσενικού γένους ως αντικείμενο στο ρ. ‘κρίνεις’, ενώ το ‘πότερον, 13’ είναι αιτιατική ουδετέρου γένους, επιρρηματική της αναφοράς. **ὁ...ψευδόμενος καὶ ἐξαπατῶν:** δυο ἐναρθρες μετχ. Ως υποκείμενα στο ‘οἶδεν’.
- 14 **Δῆλον ὅτι ὁ ἐκὼν:** Μία κύρια πρόταση με ενν. ρήμα το ‘δῆλον <ἐστί>’, και μία δευτερεύουσα ειδική ως υποκείμενο με ενν. ρήμα το ‘οἶδεν’.
- 15 **γραμματικώτερον:** κατηγορούμενο. **τὸν ἐπιστάμενον γράμματα:** η ἐναρθρη μτχ. είναι σε αιτιατική πτώση υποκείμενο στο απαρέμφατο ‘εἶναι’, και το ουσιαστικό είναι αντικείμενο στην μτχ. **τοῦ μὴ ἐπισταμένου:** ἐναρθρη μτχ. σε γενική πτώση, ως γενική συγκριτική στο ‘γραμματικώτερον’.
- 16 **εἶναι:** αντικείμενο στο ρ.

- 18 Δικαιότερον δὲ τὸν ἐπιστάμενον τὰ δίκαια τοῦ μὴ ἐπισταμένου;** ευθεία ερωτηματική πρόταση με εννοούμενο ρ. και απαρέμφατο ως αντικείμενο: «<Φῆς> δὲ δικαιότερον <εἶναι> τὸν ἐπιστάμενον τὰ δίκαια τοῦ μὴ ἐπισταμένου;»
- 19 Φαίνομαι:** κλασική καταφατική απάντηση σε προηγούμενη ερώτηση: 'Ναι, αυτήν την εικόνα παρέχω'. **δοκῶ δέ μοι:** το ρ. 'δοκῶ' είναι σε προσωπική σύνταξη με υποκείμενο σε ονομαστική πτώση το ενν. 'ἐγώ'. Δείτε κάποιες χαρακτηριστικές συντάξεις του προσωπικού ρ. ως προσωπικού. Σε όλες εννοείται ένα ειδικό απαρέμφατο ως αντικείμενο: 'ἐγὼ δοκῶ τινί = ἐγὼ φαίνομαι σε κάποιον ὅτι...', 'συ δοκεῖς τινί = ἐσύ φαίνεσαι σε κάποιον ὅτι...', 'ἐγὼ δοκῶ εμοί = ἐγὼ φαίνομαι σε ἐμένα = νομίζω...'. **καὶ ταῦτα ...λέγειν:** ειδικό απαρέμφατο αντικείμενο στο ρ. 'δοκῶ', ἐνῶ ἡ αντωνυμία 'ταῦτα' εἶναι σύστοιχο αντικείμενο στο απαρέμφατο. 'δοκῶ δε μοι καὶ ταῦτα λέγειν = ἔχω τὴν ἐντύπωση ὅτι υποστηρίζω τὰ ἴδια πράγματα'. **οὐκ οἶδ' ὅπως:** ἡ ἐκφραση 'οἶδ' ὅτι / ὅπως' πολλές φορές, ὅπως ἐδῶ, λειτουργεῖ ὅχι ως ῥήμα συνοδευόμενο ἀπὸ δευτερεύουσα ἐιδική πρόταση (δηλ. *γνωρίζω καλὰ ὅτι...*), ἀλλὰ ἔχει ἐπιρρηματική σημασία τρόπου, 'σίγουρα, βέβαια, ἀναμφίβολα' και γι' αὐτὸ συνοδεύεται ἀπὸ τὸ 'εὖ' ως 'εὖ οἶδ' ὅτι / ὅπως'. Ἐδῶ τὸ βρίσκουμε ὁμως με ἀρνηση ως 'οὐκ οἶδ' ὅτι / ὅπως' και σημαίνει τὸ ἀκριβῶς ἀντίθετο: 'κατὰ κάποιον τρόπο, περίπου, ἰσως'.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

- Σωκ.:** *Απὸ αὐτοὺς που ἐξαπατοῦν τοὺς φίλους τοὺς με σκοπὸ να τοὺς ζημιώσουν, για να μη το αφήσουμε αὐτὸ χωρὶς ἐξέταση, ποιος εἶναι περισσότερο ἀδίκος, ὁ ἐκούσιος ἢ ὁ ἀκούσιος;*
- Ευθ.:** *Ὅμως, Σωκράτη, ἐγὼ πλέον δεν ἔχω ἐμπιστοσύνη στις ἀπαντήσεις μου. Διότι ὅλα τα προηγούμενα μου φαίνονται τώρα ὅτι εἶναι διαφορετικὰ ἀπ' ὅ,τι ἐγὼ τότε πίστευα. Παρ' ὅλα αὐτὰ πρέπει να λεχθεῖ ἀπὸ ἐμένα ὅτι αὐτὸς που ψεύδεται ἐκούσια εἶναι πιο ἀδίκος σε σχέση με τὸν ἀκούσιο.*
- Σωκ.:** *Ἡ διδασκαλία και ἡ γνώση τῆς δικαιοσύνης σου δίνει τὴν ἐντύπωση ἐσένα ὅτι ὑπάρχει, ὅπως ὑπάρχει τῶν γραμμάτων;*
- Ευθ.** *Βέβαια.*
- Σωκρ.:** *Ποιὸν ἀπὸ τοὺς δυο θεωρεῖς περισσότερο γνώστη τῶν γραμμάτων, αὐτὸν ὁ ὁποῖος τυχόν ἐκούσια δεν γράφει σωστὰ και δεν διαβάζει, ἢ τὸν ἀκούσιο;*
- Ευθ.:** *Σίγουρα, τὸν ἐκούσιο. Διότι αὐτὸς εἶναι δυνατόν, ὁποτεδήποτε θελήσει, να τα κάνει τα ἴδια σωστὰ.*
- Σωκρ.:** *Ἄρα λοιπὸν ὄντως αὐτὸς που με τὴν θέλησή του δεν γράφει σωστὰ, εἶναι περισσότερο ἐγγράμματος, ἐνῶ ὁ ἀκούσιος εἶναι ἀγράμματος;*
- Ευθ.:** *Και γιατί ὄχι;*
- Σωκρ.:** *Τις δίκαιες πράξεις, τι ἀπὸ τα δύο: τις γνωρίζει καλὰ αὐτὸς που ψεύδεται και ἐξαπατά, ἢ ὁ ἀκούσιος;*
- Ευθ.:** *Εἶναι φανερό ὅτι ὁ ἐκούσιος.*
- Σωκρ.:** *Ἄρα λοιπὸν ἰσχυρίζεσαι ὅτι περισσότερο ἐγγράμματος εἶναι αὐτὸς που γνωρίζει γράμματα σε σχέση μ' ἐκεῖνον που δεν γνωρίζει;*
- Ευθ.:** *Ναι.*
- Σωκρ.:** *Και περισσότερο δίκαιος αὐτὸς που γνωρίζει τις δίκαιες πράξεις σε σχέση μ' ἐκεῖνον που δεν τις γνωρίζει;*
- Ευθ.:** *Ἐτσι νομίζω. Ἐχω ὁμως τὴν γνώμη τα λέω αὐτὰ χωρὶς μεγάλη σιγουριά.*